CONSIDERATIONS ON NEONIMY AND THE NEONIMS

Inga Druță

Assoc. Researcher, Hab. Dr., Institute of Philology, Science Academy of Moldova

Abstract: In the specialty literature, there is a distinction between general neology, terminological neology or neonymy and neologisms of common use, as well as specialized and terminological ones, also called neonyms (new denominations) and neosemes (new meanings). Neonyms establish themselves as a denominative necessity and prove to be more stable over time in comparison to the neologisms of common use, presenting the net characteristics of an intentional manifestation. Therefore, neonymy works in the case of terminology vacuum. Several papers show that strictly from the formal point of view, neologisms and neonyms share the same methods of formation, available in any language. Even though there are some differences between general and specialized neology (neonymy), there are also some opinions that nowadays in the „terminological information era" (Depecker), the theory and the metodology of research in the specialty neology has to be reconsidered.

Keywords: neonymy, neonym, neology, neologism, denomination

Neologia şi necesitatea de a denumi lucruri, fenomene, procese etc. nu se suprapun în mod exact. Pe de o parte, presiunea contextului sintactic, jocul de cuvinte, intenţia de persuadare sau căutarea expresivităţii pot genera neologisme fără apariţia concomitentă a unor noi realităţi care trebuie desemnate. Pe de altă parte, o denominaţie nu este neapărat un neologism, un cuvânt nou: deseori se constată extensiunea şi specializarea semantică a unor termeni existenţi în contexte noi, care denotă viabilitatea semnelor lingvistice pentru noile realităţi (Sablayrolles 2007: 12). Prin urmare, apariţia unui neologism-desemnare este determinată de mai mulţi factori. „Gradul de urgenţă" este un factor fundamental în acest sens, fiind în relaţie cu faptul dacă vorbitorul dispune de timp pentru a căuta o desemnare sau este presat să încheie un enunţ deja pe jumătate emis. Obiectivul său de a (se) convinge de existenţa unei „noutăţi" sau de a-şi exprima exact opinia cu privire la un anumit subiect constituie al doilea factor. În fine, există diverse cazuri de *redenumire* şi de *denominaţii multiple* pentru acelaşi concept (*ibid.*).

În literatura de specialitate se face distincţia între ***neologia generală*** şi ***neologia terminologică*** sau ***neonimie***şi, respectiv, între *neologismele de limbă comună* şi *neologismele limbajelor specializate* sau *terminologice*, numite ***neonime*** (denominaţii noi) şi ***neoseme*** (sensuri noi) (Kocourek 1982; Rondeau 1984; Quemada 2007; Bălan Mihailovici 2003: 102). În studiile de limbă franceză apar şi sinonimele ***néoterme***, ***néomot***: „Le ***néologisme*** ou ***néoterme***,c'est-à-dire l'unité nouvelle capable de subvenir à chaque déficit signalé en s'enchâssant dans l'usage courant ou socio-professionel; (...) les recherches ont comme objectif de dégager les causes de

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4078 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:03 UTC)

fonctionnement ou de disfonctionnement des ***néomots*** une fois qu'ils ont été crées ou identifiés comme produits lexicaux nouveaux" (Boulanger 1989: 202).

Neonimele apar ca o necesitate denominativă şi au o mai mare stabilitate în timp decât neologismele limbii comune (Pavel, Rucăreanu 2001: 53), prezentând net caracteristica unei manifestări intenţionale. Neonimia funcţionează, aşadar, în cazul vidului terminologic (Busuioc 2006: 2).

Numeroase lucrări arată că, din punct de vedere strict formal, neologismele şi neonimele împart o serie de caracteristici. În pofida diversităţii de tipologii existente, se admite mai mult ori mai puţin că neologismele şi neonimele fac apel la aceleaşi procedee de formare, de care dispune orice limbă, încadrabile în general în trei mari categorii: ***neologie de formă***, ***neologie semantică*** şi ***neologie de împrumut*** (Desmet 2003). Cu toate acestea, unele voci observă, cu subtilitate, că „neologia se manifestă într-o manieră specială, având caracteristici proprii, în vocabularele tehnice" (Goosse 1975). Ideea este reluată de Bruno de Bessé, care semnalează unele diferenţe în formarea unităţilor lexicale (cuvinte), în limba franceză generală, unde se recurge în mod obişnuit la creaţie morfologică – derivare (prefixare şi sufixare), iar în formarea termenilor prevalează creaţiile lexicale sintagmatice. Bessé atrage atenţia asupra faptului că neologismul lexical din limba generală se naşte în mod spontan, nu repudiază sinonimele şi deseori este rezervat unui anumit grup social, unui nivel al limbii. Un termen nou apare într-un limbaj de specialitate într-un moment în care, în urma unei descoperiri, apare un concept nou. Acesta este desemnat în mod conştient de autorul său, în limba sa. Noul concept circulă iniţial în mediile ştiinţifice, apoi se impune desemnarea sa şi în alte limbi. Din acest motiv, creatorii de termeni, de cele mai multe ori specialişti în domeniu, tind spre transparenţa unităţii terminologice. Astfel, se poate constata că formarea de termeni este un proces conştient. Termenul este deseori creat plecând de la caracteristicile interne şi externe ale conceptului, exprimate prin mijloacele fiecărei limbi (Bessé1992: 60-64).

În aceeaşi ordine de idei, Adrien Hermans şi Andrée Vansteelandt susţin că termenii urmează a fi creaţi în conformitate cu ***matricele lexicale*** sau ***terminologice*** ale limbii în care apar şi cu matricele specifice domeniului de aplicaţie. Noţiunea de matrice lexicală/terminologică (sau ***terminogenică***) este explicabilă prin faptul că fiecare limbă şi fiecare domeniu pot selecta anumite procedee şi instrumente de formare a noilor unităţi lexicale/terminologice (Hermans, *Vansteelandt* 1999: 39). În unele limbi, cum ar fi engleza şi germana, se constată preferinţe pentru derivare sau compunere (majoritatea termenilor sunt compuşi, sudaţi, cu o ordine fixă, deosebită de cea a limbilor romanice: determinant-determinat), pentru sufixare mai curând decât pentru prefixare; în cazul domeniilor de aplicaţie, în neonimele din anumite discipline predomină formanţii savanţi de origine greacă şi latină (medicina), în altele formanţii moderni cum ar fi *eco*-(terminologia mediului) sau *euro*-(terminologia comunitară).

În multitudinea de scheme terminogenice preferenţiale în funcţie de domeniile sau de câmpurile terminologice ori de diferitele limbi/familii de limbi, sarcina neologului sau a terminologului constă în identificarea şi aplicarea corectă a acestora. Schemele în discuţie se bazează pe procedeele de îmbogăţire a fondului lexical care fac obiectul de studiu al lexicologiei, cu particularitatea că, spre deosebire de unităţile lexicale, unităţile terminologice sunt motivate, iar rolul terminologului-neolog este de a stăpâni morfologia lexicală şi de a o orienta spre realizarea unor neonime „fericite".

Neonimele se formează prin diverse mijloace, cum ar fi: procedee de natură morfologică (derivare, compunere), sintagmatică, brahigrafică (abreviere, elipsă, trunchiere, contaminare sau recompunere, siglare), semantică (metaforă sau metonimie), împrumut (direct şi indirect – calc) (v. Busuioc 2006: 5).

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4078 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:03 UTC)

Greaca şi latina, numite „limbi moarte", sunt prezente şi astăzi în terminologie şi marchează în mod vizibil vocabularul european fie prin termeni preluaţi în întregime, fie prin faptul că fixează modalităţile de formare a neonimelor. Conform unei statistici, cele două limbi furnizează terminologiilor moderne peste 10.000 de formanţi (cu un grad diferit de productivitate) (Bălan-Mihailovici 2003: 89). Astfel, crearea termenilor cu ajutorul formanţilor greco-latini se poate considera unul dintre procedeele de internaţionalizare a terminologiilor.

În acest sens, în didactica actuală din spaţiul francofon a fost lansată o teorie cu caracter oficial având obiectivul de a structura învăţământul preuniversitar şi universitar prin conştientizarea dimensiunii lingvistice, ceea ce ar favoriza receptarea şi acceptarea ideilor prin înţelegerea perfectă a limbii, a termenilor, astfel încât aceştia să fie trataţi ca o reprezentare a lumii reale, receptorul devenind din ce în ce mai „conştient că adevărul lucrurilor începe prin adevărul şi justeţea cuvintelor": „Il est une voie de remplacement à laquelle n'est pas insensible l'inspection de l'enseignement, de plus en plus consciente que la vérité des choses commence par la vérité et la justesse des mots et que les champs d' étude et de réflection les plus difficiles s'éclairent lorsqu'on parle bien leur langages" (Lurquin 1989: 41; v. şi Bălan-Mihailovici 2003: 90).

Termenii, destinaţi în primul rând uzajului specialiştilor, în cea mai mare parte sunt elaboraţi cu multă grijă şi rigoare. Există mai mulţi termeni despre care se poate afirma cu exactitate fie cine este autorul lor, fie când au fost creaţi. Un exemplu celebru este neonimul *ordinateur,* creat în 1955 la solicitarea companiei IBM de un latinist de renume, profesorul Jacques Perret. Termenul *ecosistem* a fost propus în 1935 de botanistul şi ecologul englez Arthur Tansley. Se cunoaşte şi cazul lui Louis Pasteur care, ajungând să descopere, în urma experienţelor de laborator, vietăţi microscopice care puteau declanşa infecţii, cere ajutorul prietenului său, academicianul Sédillot – apropiat al marelui lexicograf francez E. Littré, pentru a găsi o denumire mai potrivită decât cele existente în vocabularul ştiinţific francez al vremii: *microzoaires, aérobies, spores de l'achorium* etc. (v. Benveniste 1974: 165). Propunerea lui Sédillot a fost o formă neobişnuită: (fr.) *microbe*, rezultată din combinarea unor elemente greceşti, formă pe care unii lingvişti ai timpului au criticat-o, dar care a fost acceptată fără ezitare de colegii de breaslă ai lui Pasteur, contribuind chiar la consolidarea poziţiei unui procedeu de formare a termenilor ştiinţifici ce s-a dovedit ulterior deosebit de productiv (Cuniţă 2008: 3-4).

Exemplele semnalate sunt cazuri fericite. Mai frecvent, nu se cunoaşte autorul termenilor, dar se poate determina, cu o aproximaţie mai mare sau mai mică, momentul apariţiei unui termen într-o limbă, confruntând diverse surse: texte specializate, manuale, lucrări traduse, articole de vulgarizare (popularizare), articole de presă mai puţin specializate, dicţionare ş.a.

În literatura de specialitate, inclusiv în normele ISO de referinţă, au fost elaborate criteriile pentru acceptarea unui neonim: *concizia*; *conformitatea cu regulile propriului sistem lingvistic*; *transparenţa*; *consistenţa*; *derivabilitatea*; *adaptabilitatea* la sistemul fonetic şi grafic al limbii; *necesitatea*; *absenţa conotaţiilor negativeşi a asociaţiilor neconvenabile*; *eufonicitatea*; *conformitatea cu principiile de bază ale politicii lingvisticestabilite* (ISO 704/2000; Pavel, Rucăreanu 2001: 58-59).

De exemplu, aplicând principiul transparenţei, între termenii *zgomot termic* şi *zgomot Johnson* se va da preferinţă termenului *zgomot termic*, care este decodabil şi fără definiţie, deci mai transparent. Din cauza conotaţiilor negative, unitatea terminologică *manipulare genetică* a fostînlocuită prin*inginerie genetică*.

Un tip aparte de neonime reprezintă numele de produse. În perioade foarte scurte de timp, în mod subtil, firmele îşi impun în forţă termenii (nume de produse şi termenii asociaţi acestora), prin puterea lor economică şi cu contribuţia influenţei majore a mass-mediei, ceea ce este încă un

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4078 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:03 UTC)

(dez)avantaj al societăţii moderne de consum (Bălan Mihailovici 2003: 67). Importanţa terminologiilor de „firmă" în prezent este tot mai mare, cf. termenii noi aduşi de Windows, începând cu celebra *fereastră*,dar şi: *casetă de dialog*,*fişier*, *registru de lucru*, *macrocomandă* etc.

Uneleneonimesunt generate de mentalitatea „politically correct", care favorizează serii lexicale paralele cu tendinţa de a înlocui termenii utilizaţi anterior, impregnaţi de conotaţii depreciative: *nevăzător*, *persoană cu nevoi speciale*, *uniune consensuală*, *agent de salubrizare*(Busuioc 2006: 4).

Deşi între neologia generală şi neologia specializată (neonimie) există anumite deosebiri (la care ne-am referit *supra*), există opinii potrivit cărora astăzi, în „era terminologiei informaţionale" (Depecker), se impune reconsiderarea teoriei şi a metodologiei de cercetare în neologia de specialitate. Astfel, **Isabel** Desmet subliniază că internetul şi noile instrumente telematice au bulversat circulaţia cunoştinţelor, şi nu doar în interiorul limbilor, ci mai ales între limbi. Transformările sociale şi tehnologice din ultimii ani determină modificări profunde în circulaţia neologismelor specializate, ceea ce zguduie unele idei din epocile precedente. Cercetătoarea susţine că clivajul între neonimie şi neologie, între specializare şi vulgarizare (până la banalizare), ca şi parcursul descendent al specializării spre vulgarizare trebuie relativizate, deoarece astăzi se constată o mişcare de „du-te-vino" a termenilor între texte cu grade diferite de specializare şi limba generală, *în ambele direcţii* (Desmet 2003; Bidu-Vrănceanu 2010: 17-19).

BIBLIOGRAPHY

Aurelia Bălan Mihailovici, *Noţiuni de terminologie: despre viaţa cuvintelor şi problemele terminologiei actuale*, Bucureşti, Oscar Print, 2003

Bruno de Bessé, *Cours de terminologie*, Genève, ETI Université de Genève, 1992

Angela Bidu-Vrănceanu (coord.), *Terminologie şi terminologii*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2010

Jean-Claude Boulanger, L'évolution du concept de néologie de la linguistique aux industries de la langue. Terminologie diachronique, Paris, CILF, 1989, p. 193-211

Ileana Busuioc, Despre neologisme şi neologie, *Uniterm*, 2006, nr. 4

Alexandra Cuniţă, Ce fel de *neologisme* pentru limbajele noastre de specialitate? Actele Colocviului 3T, Bucureşti, 2008 (difuzate pe CD)

Isabel Desmet, *Évolutions théoriques et méthodologiques dans la recherche en néologie scientifique et technique, Actele Colocviului Internaţional «La néologie scientifique et technique*: *bilan et perspectives», 28 noiembrie 2003, Roma*

André Goosse, *La néologie française aujourd'hui: observations et réflexions*, Paris, Conseil international de la langue française, 1975

Adrien Hermans, Andrée Vansteelandt, *Néologie traductive, Terminologies Nouvelles (Nouveaux outils pour la néologie), 1999, nr. 20, p. 37-43*

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4078 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:03 UTC)

Rostislav Kocourek, *La langue française de la technique et de la science, Wiesbaden, Brandsteter, 1982*

Georges Lurquin, A travers l' épaisseur sémantique des termes. In: *Traduction spécialisée et terminologie diachronique*, Paris, CILF, 1989, p. 38-42

Eugeniu Pavel, Costin Rucăreanu, *Introducere în terminologie*, Bucureşti, Editura Academiei Române & Editura Agir, 2001

Guy Rondeau, *Introduction à la terminologie* (2e édition), Québec, Gaétan Morin, 1984 Bernard Quemada, Avant-propos, Neologica, 2007, nr. 1, p. 6-7

Jean-François Sablayrolles, Nomination, dénomination et néologie: intersection et différences symétriques, *Neologica*, 2007, nr. 1

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4078 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:03 UTC)